

Netopias förslag till digital agenda för Sverige

Juli 2011

Sammanfattning

Netopias förslag till digital agenda för Sverige innehåller ett antal förslag på målsättningar och konkreta åtgärder för svensk IT-politik, i syfte att främja utvecklingen av en konkurrenskraftig digital ekonomi och en ökad rättssäkerhet på internet. Netopias digitala agenda tar sin utgångspunkt i EU-kommissionens digitala agenda.

Netopias förslag till digital agenda för Sverige omfattar två av de områden som EU-kommissionen i behandlar i sin digitala agenda: Skapandet av en digital inre marknad samt stärkt rättssäkerhet, förtroende och skydd för den personliga integriteten i nätmiljön.

ÖVERGRIPANDE MÅL

- **En snabbt växande digital ekonomi med ett ökat utbud av lagliga innehållstjänster. Förbättrade och långsiktigt hållbara konkurrensförutsättningar för digitala innehållstjänster vilket stimulerar investeringar i den digitala ekonomin**
- **Stärkt rättssäkerhet och skydd för den personliga integriteten i nätmiljön**

PRIORITERADE ÅTGÄRDER

1. **Tillsätt en särskild utredare för att se över möjligheterna att förtydliga internetleverantörers roll i arbetet med att skapa ett rättsäkert internet. I uppdraget bör ingå att se över vilka ytterligare bestämmelser som redan finns i EU-direktivet om elektronisk handel, 2000/31/EG och som kan genomföras i svensk lagstiftning.**
2. **Uppdra åt lämplig myndighet att löpande analysera och följa den digitala marknaden ur ett tillväxtperspektiv.**

Inledning

Netopias förslag till digital agenda för Sverige innehåller ett antal förslag på målsättningar och konkreta åtgärder för svensk IT-politik, i syfte att främja utvecklingen av en konkurrenskraftig digital ekonomi och en ökad rättssäkerhet på internet. Netopias digitala agenda tar sin utgångspunkt i EU-kommissionens digitala agenda. Det är Netopias förhoppning att denna agenda ska bidra till inspiration och konstruktiva idéer inom dessa områden.

EU:s digitala agenda beskriver på ett tydligt sätt hur innehåll och infrastruktur måste samverka för att uppnå jobb och tillväxt:

”Informations- och kommunikationsteknikens enorma potential kan mobiliseras genom en välfungerande positiv aktivitetscykel. Innehåll och tjänster om är attraktiva måste tillhandahållas i en interoperabel och gränslös internetmiljö. Det här skapar efterfrågan på högre hastigheter och större kapacitet, vilket i sin tur skapar affärsmässiga förutsättningar för investeringar i snabbare nät. Utbyggnaden och användningen av snabbare nät bereder i sin tur vägen för innovativa tjänster som utnyttjar snabbare hastigheter.”

DEN DIGITALA EKONOMINS POSITIVA CYKEL

Källa: En digital agenda för Europa, KOM(2010) 245

Netopia har i denna agenda valt att fokusera på två områden:

- 1. Digital inre marknad**
- 2. Rättssäkerhet, förtroende och skydd för den personliga integriteten**

DIGITAL INRE MARKNAD

Under 2010 började konturerna ta form kring det som i dag ofta benämns *internetekonomin* eller *den digitala marknaden*. EU-kommissionen inledde arbetet med en *Digital agenda för Europa*, som bland annat syftar till att skapa en ”pulserande digital inre marknad”. Att skapa förutsättningar för en affärsmiljö som främjar investeringar och entreprenörskap på nätet, samt att vidta åtgärder mot de omfattande immaterialrättsintrång som sker över internet, lyfts fram som viktiga ingredienser i detta arbete. Även i Sverige har regeringen inlett arbetet med en *Digital agenda för Sverige*. En viktig målsättning i detta arbete uppges vara att Sverige ska utvecklas till ”världens mest konkurrenskraftiga digitala ekonomi så att nya jobb och nya tjänster och produkter kan växa fram just här”. IT-minister Anna-Karin Hatt betonar också att Sverige har haft och bör ha en ledande roll i EU:s arbete på området.

Digital konsumtion driver tillväxten i internetekonomin

Man kan med fog tala om goda framtidsutsikter för den digitala ekonomin. I en rapport som Boston Consulting Group tagit fram på uppdrag av Google¹ framgår att internetekonomin under 2009 omsatte cirka 205 miljarder kronor och därmed utgjorde cirka 6,6 procent av Sveriges BNP. Rapporten visar också att konsumtion över nätet står för den största delen av internetekonomin (53 procent) och att medier och underhållning tillhör de dominerande konsumtionsposterna. Rapporten drar även slutsatsen att det är konsumtion, snarare än investeringar i infrastruktur, som kommer att driva tillväxten i internetekonomin framöver.

I maj 2011 publicerade Netopia och Svenska Förläggareföreningen rapporten *Svenska innehållstjänster i den digitala ekonomin*. Rapporten, som avgränsades till innehållstjänster som levererar digitalt innehåll över internet, visade att de svenska digitala innehållstjänsterna omsätter cirka tre miljarder kronor och sysselsätter omkring 11 000 personer. I rapporten framgår även att marknaden har potential att växa med 118 procent till utgången av 2013 samt kunna sysselsätta sammanlagt 17 000 personer vid samma tidpunkt.

¹ Boston Consulting Group, *Sverige Online – Hur internet omvandlar den svenska ekonomin*, 2011, s. 6

Immaterialrättsintrång i nätmiljön ett stort hinder för utvecklingen

Det finns dock flera problem och hinder som återstår att hantera. Bristande konkurrensförutsättningar för lagliga innehållstjänster samt omfattande immaterialrättsintrång i nätmiljön är tydliga sådana exempel. Boston Consulting Group framhåller i sin rapport att nätbrottsligheten är på uppgång och att piratkopiering är ett stort problem för branscher som t.ex. film, musik och mjukvara.² Svårigheter att ta betalt för själva innehållet, snarare än mervärden kring leveransen, innebär svårigheter att driva affärsverksamhet och attrahera investeringar. En stor del av Sveriges framtida sysselsättning och exportintäkter kan förväntas härröra från produktion av immateriellt innehåll. Bra förutsättningar för den sektorn är därför en framtidsfråga.

RÄTTSSÄKERHET, FÖRTROENDE OCH SKYDD FÖR DEN PERSONLIGA INTEGRITETEN

I takt med att tjänstekonsumtionen blir allt mer digital, och vi tillbringar allt större del av vårt sociala liv på internet, uppkommer nya krav på samhället att garantera individens frihet, integritet och rättigheter även i den digitala miljön. I dag är det huvudsakligen ett fåtal dominerande företag, som levererar digitala tjänster till en världsomspännande publik, som styr och kontrollerar information, beteende och interaktion på nätet. Detta väcker viktiga frågor om hur demokrati, makt och personlig integritet bör hanteras i nätmiljön.

I EU:s digitala agenda beskrivs den bristande rättssäkerheten och risken för sänkt förtroende för näten som en allvarlig utmaning som måste lösas. Man pekar på behovet av att utveckla svarsmekanismer mot nätbrottslighet som omfattar allt ifrån övergrepp mot barn till identitetsstöld och cyberattacker. Man betonar också att teknik och initiativ för att stoppa cyberbrottslighet också väcker frågor kopplade till skydd för individens personliga integritet på nätet. Hittills har dock dessa perspektiv helt utlämnats i arbetet med den digitala agendan för Sverige.

Netopia tror på ett fritt och öppet internet där människor och företag kan vistas tryggt, där samhället skyddar individernas frihet, integritet och rättigheter samt skapar förutsättningar för tillväxt och mångfald. Netopia anser därför att arbetet med att upprätta ett fungerande rättssamhället även i den digitala miljön bör vara ett prioriterat område i den digitala agendan för Sverige.

² Boston Consulting Group, *Sverige Online – Hur internet omvandlar den svenska ekonomin*, 2011, s. 6

Utgångspunkten – Svensk IT-politik

Svensk IT-politik har sedan dess begynnelse varit synonymt med infrastrukturpolitik. Sedan 1994 har Sveriges regeringar utsett IT-kommissioner, IT-strategigrupper och IT-råd för att vägleda IT-politiken. Peter Siepel, som var ledamot av IT-kommissionen mellan 1994–2003, gjorde följande reflektion vid IT-kommissionens sista sammanträde.

”En slutsats är att IT-politik inte kan drivas enligt lågprismodell med enbart lösliga diskussioner vid kommissionssammanträden. Inte heller kommer man långt med en traditionell kommitté, mer eller mindre snävt inriktad på någon viss arbetsuppgift. Att forma IT-politikens grunder är en krävande uppgift som skall lösas i en i hög grad mångfacetterad och föränderlig miljö.”

Denna insikt gjorde dock inget större avtryck på IT-politiken. Efter IT-kommissionen tillsattes en IT-strategigrupp, som sedermera avlöstes av IT-råd. Ett flertal ledamöter har återkommit som experter i dessa grupperingar oavsett regeringsparti. Semantiken har under åren varierat från *Tillgänglighet, Tillit och Kompetens* till *Från IT-politik för samhället till politik för IT-samhället*. Medlen för att uppnå målen har dock alltså varit desamma – ökad fiberutbyggnad.

Det var därför ett mycket positivt tecken när Sverige, efter valet 2010, fick sin första IT-minister. De målsättningar som har presenterats inom ramen för arbetet med en digital agenda för Sverige utlovar också en bredare ansats på IT-frågorna än den rent infrastrukturella. Netopia kan dock konstatera att de initiativ som hittills tagits av IT-minister Hatt lämnar mycket att önska och i allt väsentligt bygger på en ensidig satsning på IT-infrastruktur och teknikanvändning. Det är en avgörande skillnad mot EU-kommissionens helhetssyn där innehåll och infrastruktur samspelar i syfte att uppnå det övergripande målet att skapa en konkurrenskraftig digital marknad för tillväxt, arbetstillfällen och kulturell mångfald.

Det är därför Netopias ståndpunkt att regeringens arbete med den digitala agendan mer specifikt bör utökas till att diskutera viktiga frågor om demokrati, rätts säkerhet och personligt integritet på internet utifrån de tankegångar som presenteras i EU-kommissionens digitala agenda. Arbetet med den digitala agendan måste också resultera i en moderniserad syn på statens roll och konkreta politiska åtgärder.

Övergripande mål – Netopias förslag till digital agenda för Sverige

- **En snabbt växande digital ekonomi med ett ökat utbud av lagliga innehållstjänster. Förbättrade och långsiktigt hållbara konkurrensförutsättningar för digitala innehållstjänster stimulerar investeringar i den digitala ekonomin**
- **Stärkt rättssäkerhet och skydd för den personliga integriteten i nätmiljön**

Förslag till prioriterade åtgärder

1. **Tillsätt en särskild utredare för att se över möjligheterna att förtydliga internetleverantörers roll i arbetet med att skapa ett rättsäkert internet. I uppdraget bör ingå att se över vilka ytterligare bestämmelser som redan finns i EU-direktivet om elektronisk handel. 2000/31/EG och som kan genomföras i svensk lagstiftning.**

► Internetleverantörer har en unik position som mellanhand för all trafik som sker över internet. Hittills har det dock saknats en konkret diskussion om hur internetleverantörerna kan involveras i arbetet att upprätthålla rättsordningen på internet. Det handlar om att skydda den digitala marknaden från illegitim konkurrens från olagliga aktörer, samtidigt som den personliga integriteten för de enskilda internetanvändarna värnas.

► Vikten av att involvera internetleverantörer i arbetet för att stävja intrång på nätet betonas även av EU-kommissionen, som i en officiell kommuniké från maj 2011³ framhåller vikten av mer effektiva verktyg för att stävja immaterialrättsintrång över internet. Kommissionen avser att ta initiativ för att göra mellanhänder, såsom internetleverantörer, mer delaktiga i detta arbete.

► Johan Axhamn, doktorand i immaterialrätt vid Stockholms Universitet, har skrivit rapporten *Mellanhandsansvar på internet – En rapport kring internetleverantörers roll och ansvar (2010)*. Rapporten redogör utförligt

³ COM(2011) 287 final, Communication from the Commission to the European Parliament, The Council, The European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, A Single Market for Intellectual Property Rights, Boosting creativity and innovation to provide economic growth, high quality jobs and first class products and services in Europe, 24/5 2011

för befintlig reglering kring internetleverantörers roll som mellanhand på internet och pekar på klart övervägande skäl för lagstiftaren att bättre reglera hur balansen mellan olika intressen bör utformas på internet, snarare än att frågan lämnas oreglerad eller överläts till internetleverantörernas egenåtgärder.

Utdrag ur rapporten:

- ▶ ”Inom EU finns sedan tio år tillbaka gemensamma och horisontella bestämmelser om ansvarsfrihet för internetleverantörer och andra mellanhänder som överför eller lagrar information som lämnats av andra. Reglerna, som finns i EUs s.k. e-handelsdirektiv⁴, är tämligen långtgående (d.v.s. förmånliga för internetleverantören). De kompletteras därför av bestämmelser enligt vilka en domstol eller administrativ myndighet ska kunna besluta – förelägga – att en internetleverantör ska förhindra en överträdelse eller få den att upphöra, i praktiken genom att filtrera eller blockera olagligt material. Direktivet ställer krav på att det ska finnas möjligheter att snabbt vidta åtgärder i syfte att avbryta en påstådd överträdelse och hindra ytterligare skada av berörda intressen. För att ytterligare balansera den ansvarsfrihet som getts till internetleverantörerna uppmuntrar direktivet att medlemsstaterna utarbetar s.k. uppförandekoder och alternativa tvistlösningsorgan. Sverige har genomfört bestämmelserna om mellanhanders ansvarsfrihet. Däremot har vi inte infört några särskilda åtgärder i syfte att balansera ansvarsfriheten.”

- ▶ Netopia anser att det är en rimlig utgångspunkt att även Sverige bör ser över möjligheten att införa balanserande verktyg till internetleverantörernas ansvarsfrihet som anges i e-handelsdirektivet, men som ännu inte implementerats i svensk lagstiftning. Som princip bör inte internetleverantörer ansvara för trafiken i sina kablar eller abonnenters handlingar, men man bör ha skyldighet att agera verkningsfullt när man får kännedom om olagligt material eller på instruktion av domstol eller myndighet

- ▶ Netopia föreslår därför att regeringen tillsätter en särskild utredare för att se över möjligheterna att i svensk lagstiftning införa särskilda bestämmelser enligt vilka en domstol eller administrativ myndighet ska kunna rikta ett föreläggande mot en internetleverantör att förhindra en överträdelse eller få den att upphöra, vilket föreslagits i e-handelsdirektivet.⁵

⁴ Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/31/EG av den 8 juni 2000 om vissa rättsliga aspekter på informationssamhällets tjänster, särskilt elektronisk handel, på den inre marknaden (”Direktiv om elektronisk handel”).

⁵ En redogörelse för de rättsliga förutsättningarna kring detta ges i rapporten *Mellanhandsansvar på internet – En rapport kring internetleverantörers roll och ansvar (2010)* som finns att ladda ner på www.netopia.se

2. Uppdra åt lämplig myndighet att löpande analysera och följa den digitala marknaden ur ett tillväxtperspektiv

- ▶ För att följa upp effekterna av den digitala agendan bör regeringen uppdra åt lämplig myndighet, exempelvis Statskontoret och eller Tillväxtverket, att årligen rapportera till regeringen om utvecklingen och förutsättningarna för en konkurrenskraftig digital marknad. Kartläggningen och analysen bör omfatta såväl medie-, kultur- och IT- samt telekomsektorn. Det övergripande syftet med studien är att identifiera hinder och möjligheter för att skapa tillväxt och arbetstillfällen. I uppdraget bör även ingå att se över statens roll på området bland annat att utvärdera effekterna av statliga myndigheters uppgifter på området i ljuset av teknik- och marknadsutvecklingen. Uppdraget kan finansieras från utgiftsområde 22, anslaget 2:4 Informationsteknik: Telekommunikation m.m.
- ▶ En första analys av förutsättningar för utvecklingen av en konkurrenskraftig marknad för digitala innehållstjänster med fokus på hinder och möjligheter för marknadsutvecklingen presenteras för regeringen den 1 mars 2012.

Om Netopia

Netopia är ett webbforum och tankesmedja som startade i början av 2010. Netopia tror på ett fritt och öppet internet där människor och företag kan vistas tryggt, där samhället skyddar individernas frihet, integritet och rättigheter och skapar förutsättningar för tillväxt och mångfald. Netopias uppgift är att utveckla visioner om internets framtid som bygger på dessa värden. Netopia vill driva en debatt om ett bättre samhälle på nätet. Det gör vi på netopia.se, genom att ge ut rapporter samt genom att anordna evenemang som stimulerar till diskussion kring frågor om nätets framtid.

Grafisk Form: Neuwasser, Malmö.

NETOPIA
Forum för digitala samhällsfrågor

www.netopia.se | info@netopia.se | Box 3139, 103 62 Stockholm